

dit æquale fuisse peccatum; secundo ostendit peccatum viri fuisse gravius, ibi: *His autem opponi solet*. Circa primum duo facit, secundum quod duas auctoritates contra definita inducit. Secunda incipit, ibi: *Verumtamen & de viro legitur quod voluit esse sicut Deus*. Quælibet autem istarum partium dividitur in objectionem, & responsionem.

Solet etiam quæri, cum sine vitio esset natura hominis, unde consensus peccati processerit. Hic inquit quod fuerit principium illius peccati: & dividitur in duas partes secundum quod duas movet quæstiones. Secunda incipit, ibi: *Si vero quæritur, utrum voluntas illud peccatum processerit, dicimus quia peccatum illud & in voluntate, & in actu consistit*.

QUÆSTIO I.

HIC duo quærantur. Primo de peccato primi hominis. Secundo de ignorantia.

Circa primum quærantur tria.

Primo. Quod fuerit primum peccatum secundum genus.

Secundo. Quid homo peccando appetiit.

Tertio. Quis plus peccavit: utrum vir, vel mulier.

ARTICULUS I.

Utrum primum peccatum hominis fuerit superbia.

I. P. quæst. LXIII. a. 2. & 2. 2. quæst. LXIII. a. 1. & de mal. quæst. VIII. art. 5.

1. **A**D primum sic proceditur. Videtur quod superbia non fuit primum hominis peccatum. Discredere enim verba divina peccatum infidelitatis est. Sed peccatum hominis ex hoc processisse videtur quod verba Dei discredidit, vel de eis dubitavit, ut supra dictum est. Ergo primum peccatum hominis fuit infidelitas.

2. Præterea. In spirituali ædificio primum fundamentum est fides, ut Hebr. XI. dicitur. Sed fidei opponitur infidelitas. Ergo etiam in progressu perditionis humanæ primum peccatum fuit infidelitas, & non superbia.

3. Præterea. Rom. V. 19. dicitur: *Per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi*: & loquitur ibi de peccato primi hominis: per peccatum enim mors in mundum intravit. Ergo primum peccatum est inobedientia.

4. Præterea. Species peccati determinatur ex motivo ad peccandum. Sed mulier mota fuit ad peccandum ex delectabili secundum gustum: unde dicitur Genes. III. 6. (1) *Videns ergo mulier lignum &c.* Cum ergo circa delectabile ad esum sit gula: videtur quod primum hominis peccatum sit gula.

5. Præterea. Promissio dæmonis mulierem ad peccandum instigavit. Sed dæmon promissit perfectionem scientiæ. Ergo ex appetitu scientiæ peccavit. Sed immoderatus appetitus sciendi est curiositas. Ergo primum peccatum est curiositas.

6. Præterea. Quicumque non facit illud quod facere tenetur, peccat peccato omissionis. Sed tenebatur homo in tentatione conferre de præcepto injuncto: quia si contulisset, non peccasset. Ergo videtur quod peccato omissionis primo peccaverit.

(1) Vulgata: *Vidit igitur mulier quod bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuque delectabile, & tulit de fructu illius, & comedit.* (2) *Al. deest à superbia.* (3) *Construe sic*: omnium peccatorum occasio defectus aliquis solet esse. (4) *Al. deest esse.* (5) *Al. electione.*

7. Præterea. Primum peccatum hominis fuit radix, & origo sequentium peccatorum. Sed, sicut dicitur I. Timoth. ult. 10. *radix omnium malorum est cupiditas*. Ergo videtur quod primum peccatum fuit cupiditas, & non superbia, vel elatio, ut in littera dicitur.

Sed contra est quod dicitur Eccli. X. 15. *Initium omnis peccati superbia est*. Sed in primo peccato hominis omne peccatum initium sumpsit. Ergo primum peccatum fuit superbia.

Præterea. Diabolus tentans hominem, sui imitatorum conatus est reddere. Sed dæmon per superbiam peccavit, ut supra dictum est. Ergo & homo.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod contingit quandoque in uno actu, plurium peccatorum deformitates inveniri; sed illa deformitas est principalior, & formalior, complens speciem peccati, quæ ex principali motivo relinquitur, in quod ordinantur alia: quia finis est id quod primum cadit in voluntate, ex qua est origo peccati, & ex fine actus morales specificantur: unde Philosophus dicit in V. Ethic. cap. III. quod si aliquis mœchatur, ut accipiat lucrum, magis avarus, seu injustus, quam mœchus est. Secundum hoc dico, quod in primo peccato hominis multæ deformitates apparent: unde Magister supra in eo notavit gulam, inanem gloriam, & avaritiam: propter quod unum peccatum multiplex potest dici; nihilominus tamen sunt omnia alia materialia respectu superbiæ: quia ad finem excellentiæ consequendæ omnia ordinavit, sicut promissio dæmonis ostendit, quæ ad peccatum instigavit: dixit enim: *Eritis sicut dii*: Genes. III. 5. Et merito utriusque peccatum & dæmonis, & hominis (2) à superbia incepit, quia (3) omnium aliorum peccatorum defectus aliquis occasio solet esse; sola vero superbia est quæ fundamentum ex perfectione sumit: unde Augustinus dicit, in Regul. Monach. quod etiam bonis operibus insidiatur, ut pereant.

Ad primum ergo dicendum, quod non crediderunt Deum falsum dixisse, hoc enim simpliciter infidelitatis fuisset, sed crediderunt forte alio modo intelligendum fore metaphorice, vel ad aliquid significandum (4) esse dictum. Vel dicendum, quod ex ipsa (5) elatione qua illud quod promittebatur, appetebant, oculis mentis impeditus fuit ne actualiter veritatem divini dicti attenderent, secundum quod omnis malus aliquo modo ignorans est. Sed talis ignorantia, vel dubietas, etiam credendorum, infidelitatem non facit.

Ad secundum dicendum, quod ordo compositionis est contrarius ordini resolutionis: quia quod est primum in compositione, est ultimum in resolutione: & ideo non sequitur quod si fides est prima in compositione ædificii spiritualis, infidelitas sit prima in resolutione ejusdem.

Ad tertium dicendum, quod inobedientia dupliciter sumitur: quandoque enim est speciale peccatum, quando scilicet ex contemptu præcepti aliquis specialiter peccat; quandoque autem sumitur prout est conditio generalis consequens omne peccatum mortale: cum enim præceptum legis actus omnium virtutum ordinet, consequens est ut quodlibet vitium

tium transgressionem annexam præcepti habeat, & inobedientiam; & sic dicitur, loc. cit. *Per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi*.

Ad quartum dicendum, quod motivum gulæ non fuit principale motivum, sed secundarium, & ordinatum ad aliud, ut dictum est.

Ad quintum dicendum, quod non peccavit mulier in hoc quod appeteret scientiam eorum quæ ad ipsam non pertinebant, quia hoc curiositas fuisset; sed in hoc quod in scientia eminentiam desideravit, ut in hoc quodammodo Deo æquaretur.

Ad sextum dicendum, quod non tenebatur tunc conferre, quia etiam sine collatione poterat tentationi resistere. Vel dicendum melius, quod fuit ibi omisio, non prout est speciale peccatum, sed prout est consequens omne peccatum: in omni (6) enim peccato commune est hoc quod aliquis non facit quod in se est ad resistendum peccato; quod si faceret, non peccaret.

Ad septimum dicendum, quod cupiditas tripliciter sumitur. Uno modo prout est speciale peccatum, & habet materiam specialem, scilicet bonum ad usum vitæ pertinentia, prout possidentur; & sic non est radix omnis peccati, nisi secundum quod infra Magister dicit, quod non est aliquod genus peccati quod non interdum ex avaritia oriatur. Secundo modo dicitur cupiditas, ut est generale peccatum, prout est immoderatus appetitus habendi quodcumque, vel scientiam, vel possessionem, vel quodlibet aliud; & hoc modo supra Magister dixit, in primo peccato hominis esse avaritiam; & hos duos modos ponit Augustinus XI. super Genes. cap. XIII. Tertio modo, prout non est peccatum, sed radix peccati, prout dicit quendam pronitatem appetitus ut inclinetur ad aliquid inordinate appetendum in actu. Et constat quod primo modo, ut cupiditas est speciale peccatum, homo ex avaritia non peccavit.

ARTICULUS II.

Utrum peccatum hominis fuerit hoc quod appetierit esse sicut Deus.

I. P. quæst. LXIII. art. 3. & 2. 2. quæst. CLXIII. art. 2.

1. **A**D secundum sic proceditur. Videtur quod peccatum hominis non fuerit in hoc quod appetiit esse sicut Deus. Completa enim voluntas prudentis de impossibili esse non potest, & præcipue de illo quod in apprehensionem non cadit. Sed aliquam creaturam esse sicut Deus, est impossibile, nec intellectu capi potest. Ergo hoc modo non appetiit, cum prudentiam, & reliquas virtutes haberet, ut infra Magister dicit.

2. Si dicatur, quod non appetiit esse sicut Deus per æqualitatem, sed per similitudinem; contra. Sicut dicit Augustinus, (a) amor est eorum quæ habentur, sed appetitus eorum quæ non habentur. Cum ergo homo in sui creatione ad Dei similitudinem factus sit, videtur quod hoc homo non appetiit.

3. Præterea. Constat quod malum per experientiam. In II. Sent. Tom. II. hæc sunt verba: *Ad II. Sent. Tom. II. hæc sunt verba: (6) Al. deest enim.*

Ex Edit. P. NICOLAI. (a) Colligi potest ex ejus verbis super Psalm. cxviii. conc. viii. (b) Quoad priorem quidem partem de appetitu divinatorum, sive divini status ex cap. viii. Græco-Lat. colligitur, vel antiq. cap. xi. & apud S. Thomam lect. xi. quoad posteriorem autem de non invidentia Dei ex cap. 11. Lib. I. Metaph. ubi Poetam in illum qui invidiam Divinitati tribuebat, Simonidem fuisse refert. (c) De div. Nom. cap. v.

tiam Deus scire non potest. Sed scientia boni & mali intelligitur de malo per experientiam, quæ prius erat per cognitionem tantum. Ergo videtur quod ex hoc quod appetiit scientiam boni & mali, Dei similitudinem non affectavit.

4. Præterea. Philosophus dicit X. Ethic. (b) quod debemus nos in divina trahere quantum possumus, quia ipse nobis divina non invidet, ut quidam Poeta mentiebatur. Dionysius autem, (c) & Augustinus, V. de Trinit. cap. ult. dicunt, quod ad Deum acceditur non loco, sed similitudine. Cum ergo ad ipsum accedere debeamus, ut in Psalm. xxxiii. 6. dicitur: *Accedite ad eum, & illuminamini*: videtur quod non peccavit in hoc quod Dei similitudinem appetiit.

5. Præterea. Nullus peccat in appetendo illud quod naturaliter desiderat. Sed omnes homines, ut Philosophus dicit, in procem. Metaph. natura desiderant scire. Cum ergo non appetiit divinam similitudinem nisi in scientia, ut verba serpentis ostendunt, videtur quod in appetendo Dei similitudinem non peccavit.

Sed contra est quod in littera dicitur per Augustinum, super Psalm. lxx. conc. 2. *Qui perverse vult esse sicut Deus, perverse vult esse similis Deo, ut diabolus, & homo*. Hoc etiam videtur ex improprio Dei, quod Genes. III. 22. ponitur: *Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est*.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod homo quantum ad aliquid appetiit esse sicut Deus, quantum vero ad aliquid non. Si enim sicut dicat æqualitatem in aliqua perfectione, sic homo noluit quod ipse haberet tantam scientiam, vel potentiam, vel bonitatem quantum habet Deus: quia hoc ipsum impossibile, & incogitabile est: sed quantum ad aliquem modum habendi voluit Deo parificari tam homo, quam diabolus, ut scilicet uterque haberet perfectionem sibi datam, sicut habet Deus secundum aliquem modum; sed differenter: quia superbus angelus appetiit talem æqualitatem in potestate, sed homo in scientia. Cujus ratio est, quia primus angelus inter alias creaturas excellentior erat: unde quodammodo ex ordine suæ naturæ influentiam super alias creaturas habebat. Voluit ergo dignitati suæ naturæ innixus, ut ipse principium quoddam creaturarum sequentium existeret, & gubernationis, & causalitatis cuiusdam modi, tamen sub primo principio, à quo suam potentiam recognoscebat; sed hoc secundum dignitatem naturæ suæ adispici præsumebat, non ex divino munere superaddito. Homo vero qui creaturis inferioribus superpositus erat, ut eas regeret, & eis uteretur, non tam per potentiam quam per prudentiam, hoc modo appetiit ut per naturæ suæ conditionem, & ligni prohibiti edulium, tantam scientiæ plenitudinem consequeretur ut ex lumine propriæ rationis, quod tamen à Deo sibi collatum esse credebatur, & seipsum regeret in omnibus, & inferiora sibi subjecta. Unde Augustinus dicit, super Psalm. lxx. ubi sup. quod noluit ut servus teneri præcepto, quasi ab alia regula, per lumen naturalis luminis super-
Dd

additum. Et hoc etiam verba serpentis ostendunt, qui promisit scientiam boni & mali; quod ad actiones pertinet, & ad gubernationem rerum.

Ad primum ergo dicendum, quod (1) elatio in tantum cæcat oculos mentis ut illud æstimet esse possibile quod possibile non est: unde potuit esse ut ad verba serpentis homo excellentiam inordinare appeteret in communi; ex illo appetitu verò excæcatus, perversum iudicium de impossibili proferret, & sic appetitus declinaret ad hunc excellentiæ modum. Vel dicendum, quod æqualitatem æquiparantiæ, quod impossibile est, & cogitari non potest, non appetit, sed assimilationem quamdam, ut dictum est, quam cogitare potuit.

Ad secundum dicendum, quod similitudinem naturalis dignitatis quam in creatione accepit, appetendo, non peccavit; sed quia ipse super hoc aliam similitudinem appetit, ut scilicet sicut Deus lumine suæ naturæ omnia regit, & gubernat, ita etiam homo naturale lumen rationis, sibi subdita gubernaret, & seipsum sine adiutorio exterioris luminis.

Ad tertium dicendum, quod homo non appetit mala per experientiam scientiæ, sed per iudicium; sed hoc consecutum est ex peccato suo, quod malum per experimentum cognosceret; ut sic & demonis promissio verificaretur (2) completa, cujus consuetudo est ut dubiis verbis homines fallat, & ut nomen arbori impositum non frustra videatur.

Ad quartum dicendum, quod ad Dei similitudinem accedendum est, secundum modum, & ordinem unicuique à Deo præstitum; sed qui proprio motu ad Dei similitudinem accesserit, perverse vult esse similis Deo, ut Augustinus dicit in littera: omnis enim peccator appetit similitudinem Dei, cum nihil sit appetibile nisi prout ejus similitudinem habet; sed in hoc peccat, quia quærit ejus similitudinem inordinate, & in quo quærenda non est.

Ad quintum dicendum, quod non peccavit in hoc quod scientiam appetiit, sed quia inordinate appetiit, ut dictum est.

ARTICULUS III.

Utrum mulier gravius peccaverit quam vir.

2. 2. quæst. cxxiii. art. 4.

1. Ad tertium sic proceditur. Videtur quod mulier gravius quam vir non peccaverit. Uterque enim elationis vitio peccavit. Sed elatio illa non fuit nisi in hoc quod Dei similitudinem perverse appetierunt. Ergo videtur quod uterque idem appetiit, & æqualiter peccaverunt.

2. Præterea. Infirmas peccatum excusat. Sed mulier infirmior fuit viro, propter quod diabolus, ut dictum est supra, eam primo aggressus est. Ergo videtur quod ipsa minus peccaverit.

3. Præterea. Propter hoc peccatum demonis gravius iudicatur quam peccatum hominis, quod eminentiorem cognitionem de Deo habebat. Sed vir magis erat præditus spirituali mente quam mulier, ut in littera dicitur. Ergo videtur quod ipse gravius peccaverit.

4. Præterea. Regimen mulieris ad virum pertinebat; unde & supra dictum est, quod per virum ad mulierem præceptum delatum est. Ergo videtur quod etiam peccatum mulieris viro imputandum sit.

(1) Al. electio. (2) Al. incompleta. (3) Al. impossibile creditur esse possibile.

& magis aggravandum.

5. Præterea. Peccare ex consideratione misericordiae divinæ, videtur esse peccatum præsumptionis, quæ est species peccati in Spiritum Sanctum, quod est gravissimum. Cum ergo vir peccaverit cogitans de Dei misericordia, ut in littera dicitur, videtur quod ipse gravius peccaverit quam mulier.

Sed contra. Peccatum à diabolo pervenit in mulierem, & à muliere in virum. Sed diabolus gravius peccavit quam mulier. Ergo & mulier gravius quam vir.

Præterea. Ad idem sunt ea quæ in littera adducuntur.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est, non est inconveniens quod duorum peccatorum unum sit altero gravius, diversis circumstantiis consideratis; illud tamen simpliciter gravius dicendum est quod in pluribus, sive potioribus præponderat; illud autem potissimum in quolibet peccato est quod ad peccatum movet, ut prius dictum est; & ideo secundum hoc maxime gravitas peccati attendenda est: & secundum hoc patet quod peccatum mulieris gravius est: mulier enim ex sola elatione mentis ad peccandum mota fuit; vir autem non ex sola elatione, sed simul cum hoc ex quadam amabili benignitate ad uxorem, quod aliquo modo peccatum ejus mitigat. Item elatio quæ movit mulierem, major fuit quam elatio quæ movit virum. In muliere enim talis fuit elationis progressus ut ad verba serpentis tantum excellentiæ appetitum conciperet ut iudicium rationis perverteret, & crederet hoc possibile, & verum quod diabolus dicebat; & propter hoc dicitur esse seducta. In viro autem non tantum excrevit in principio amor propriæ excellentiæ ut iudicium ejus perverteret, quasi crederet hoc esse futurum; sed quia illud vellet, si possibile foret; & ideo non dicitur fuisse seductus; sed tamen talis elatio ad experiendum ipsum incitavit: unde aliquam dubitationem elatio in eo fecit, quæ in muliere firmam opinionem conceperat: & ideo etiam voluntas mulieris perfecta consecuta est in appetitum divinæ similitudinis; sed viri imperfecta, scilicet sub-conditione si possibile foret.

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut ex prædictis patet, licet id quodammodo uterque appetiit, non tamen æqualiter: quod enim creditur esse possibile, completum desiderium habet; id vero quod (3) impossibile creditur esse, vel de cuius possibilitate dubitatur, habet desiderium conditionatum tantum: quia homo illud vellet, si possibile foret. Quia ergo mens mulieris per elationem ad verba serpentis conceptam tantum excæcata est, ut illud possibile crederet quod diabolus promittebat, completum desiderium habuit; vir vero incompletum, quia hoc possibile non credidit.

Ad secundum dicendum, quod in muliere non erat tanta debilitas quasi peccato resistere posset: unde quamvis debilitas mulieris sit aliqua circumstantia diminuens peccatum ipsius per comparationem ad virum, non tamen simpliciter minus peccatum fecit. Et similiter dicendum ad tertium, & quartum.

Ad quintum dicendum, quod cogitare de Dei misericordia cum proposito peccandi, & resistendi à peccato, non facit præsumptionis peccatum, sed magis peccatum alleviat; sed cogitare de Dei misericordia sine proposito peccandi, hoc præsumptionis est, & contemptus divinæ justitiæ; nec sic Adam de misericordia cogitavit.

ricordia sine proposito peccandi, hoc præsumptionis est, & contemptus divinæ justitiæ; nec sic Adam de misericordia cogitavit.

QUÆSTIO II.

Deinde quæritur de ignorantia, de qua fit mentio in littera: & quærentur duo.
Primo. An ignorantia peccatum sit.
Secundo. An peccatum excuset.

ARTICULUS I.

Utrum ignorantia sit peccatum.

1. 2. quæst. lxxvi. art. 2. & de malo quæst. lxxviii. art. 7.

1. Ad primum sic proceditur. Videtur quod ignorantia peccatum non sit. Omne enim peccatum, ut Augustinus dicit, Lib. de duabus animabus contra Manich. cap. x. est in voluntate. Ignorantia autem est in intellectu. Ergo non est peccatum.

2. Præterea. Omne peccatum est originale, vel actuale. Sed ignorantia non est originale peccatum, sed magis concupiscentia, ut infra dicitur; nec etiam est actuale, quia non est dictum, vel factum, vel concupitum contra legem Dei. Ergo ignorantia non est peccatum.

3. Præterea. Omne peccatum consistit in defectu alicujus actus, & non in defectu alicujus habitus: alias aliquis dormiendo peccaret. Ignorantia autem magis opponitur habitui quam actui. Ergo idem quod prius.

4. Præterea. Ignorans in ignorantia sua continue manet. Si ergo ipsum ignorare peccatum esset, videtur quod continue peccaret: non enim apparet ratio quare magis nunc sit peccatum quam prius. Sed hoc videtur grave dicere. Ergo videtur quod ignorantia non sit peccatum.

5. Præterea. Augustinus, ubi supra, dicit, quod omne peccatum est voluntarium. Ignorantia autem non est voluntarium, cum ab hominibus naturaliter scientia desideretur, secundum Philosophum. Ergo non est peccatum.

Sed contra est quod I. Corinth. xiv. 38. dicitur: (1) Qui ignorat, ignorabitur: & loquitur de ignorantia reprobationis. Sed nulli debetur reprobatio nisi pro peccato mortali. Ergo ignorantia est peccatum mortale.

Præterea. Isaïæ v. 13. dicitur: Propterea captivus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam. Sed pena non debetur nisi culpæ. Ergo carere scientia, est culpa.

SOLUTIO.

Respondeo, quod quidam dixerunt, nullam ignorantiam, quantum in se est, culpam esse, sed ratione alicujus annexi, vel præcedentis, vel sequentis: præcedentis, ut causæ, scilicet negligentiae ad discendum; sequentis, ut effectus scilicet alicujus inordinati actus, qui ignorantiam sequitur. Sed quia de ratione culpæ non est plus, nisi quod sit privatio alicujus quod debitum est haberi, in potestate ejus qui privatur, existens; ideo etiam ipsam ignorantiam secundum se possumus culpam dicere; si tamen ignorantia sit in potestate ejus qui privatur. In II. Sent. Tom. II.

(1) Vulgata: Si quis ignorat. (2) Al. hoc modo est,

privatio privative, & non negative accipiatur: & dico ignorantiam privative acceptam quæ est ejus quidem quod quis natus est addiscere, quicquid sit illud: non enim idem est quod omnes scire tenentur, cum ad plura scienda quidam magis aliis teneantur: unde aliqua ignorantia est peccatum uni, quæ non est peccatum alteri: unicuique enim peccatum est ignorantia eorum quæ ad bonos mores, & fidei veritatem pertinent; sed alicui in officio constituto est etiam peccatum ignorantia eorum quæ ad suum officium pertinent. Nec est mirum, si hoc ipsum quod est scientia carere, peccatum est ei qui potest, & tenetur habere, cum etiam carere aliquo corporali ad officium pertinente peccatum sit, ut tonsura, vel veste ad officium accommodata: & quod ista in se peccata sint, pena ostendit quæ pro eis juste infligitur.

Ad primum ergo dicendum, quod esse in voluntate contingit dupliciter: vel sicut in subjecto; & hoc modo non omne peccatum in voluntate est, aliud enim est in concupiscibili, vel irascibili, & sic de aliis viribus: vel sicut in causa, ut scilicet ipsa voluntas sit domina ejus quod in ea esse dicitur, quasi in ejus potestate existens; & hoc modo omne peccatum in voluntate est, etiam ignorantia: ipsa enim voluntas imperat aliis viribus, & intellectui: unde actus aliarum virium sunt in potestate voluntatis, & defectus earum, scilicet solum illi qui rationi obediunt.

Ad secundum dicendum, quod ignorantia non est originale peccatum, non enim ignorantia imputatur puero in peccatum, antequam ad tempus deputatum venerit, sed est peccatum actuale eo modo quo ommissio peccatum actuale dicitur; & eodem modo convenit peccati actualis descriptio ignorantie sicut omissioni: quod qualiter sit, infra dicitur.

Ad tertium dicendum, quod quamvis scientia, cui opponitur ignorantia, non sit actus qui est operatio, sed habitus; tamen per operationem aliquam quæ est in potestate voluntatis acquiritur: & ideo hoc ipsum quod est scientiam habere, voluntati subjectum est, & per consequens (2) hoc quod est scientia carere; & inde est quod culpæ rationem habet.

Ad quartum dicendum, quod peccatum omissionis non habet rationem culpæ, nisi ex hoc quod opponitur præcepto affirmativo legis naturalis, vel scriptæ. Præceptum autem affirmativum obligat semper, sed non ad semper; & ideo omnis ommissio pro illo tempore est peccatum in actu in quo quis per præceptum obligatur; & quoties illud tempus revertitur, toties peccatum multiplicatur.

Ad quintum dicendum, quod quamvis omnis homo naturaliter scientiam desideret, & scientiam velit, non tamen omnes volunt id per quod ad scientiam pervenitur; & sic quodammodo ignorantia voluntarium efficitur, non per se, sed per accidens, sicut & quodlibet malum.

ARTICULUS II.

Utrum ignorantia excuset peccatum.

1. 2. quæst. lxxvii. art. 3. & de malo quæst. lxxviii. art. 8.

1. Ad secundum sic proceditur. Videtur quod ignorantia peccatum non excuset. Primo

Ad 2.

per

per hoc quod dicit Glossa Ambrosii (a) Rom. 11. *Gravissime peccas, si ignoras*. Sed quod aggravat peccatum, non excusat. Ergo ignorantia non excusat peccatum.

2. Præterea. Qui per ebrietatem hominem occidit, constat quod per ignorantiam peccat. Sed secundum Philosophum in III. Ethic. cap. iv. talis meretur duplices (1) mulctationes. Ergo ignorantia non excusat, sed aggravat.

3. Præterea. Peccatum additum peccato non excusat, sed aggravat. Sed ignorantia peccatum est, ut dictum est supra. Peccatum ergo non excusat.

4. Præterea. Illud quod consequitur omne peccatum, non potest excusare, vel alleviare peccatum, quia sic de quolibet excusaret. Sed ignorantia sequitur omne peccatum: quia omnis malus est ignorans, secundum Philosophum in III. Ethic. ut supra. Ergo idem quod prius.

5. Præterea. Ut Beda (b) dicit, quatuor sunt penalitates quæ nos ex peccato primi hominis consequuntur, scilicet ignorantia, infirmitas, concupiscentia, & malitia. Sed malitia non excusat, sed aggravat peccatum, nec etiam concupiscentia. Ergo videtur quod nec ignorantia, nec infirmitas.

Sed contra est quod Apostolus I. Timoth. 1. 13. *Misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci*. Sed nihil provocat ad misericordiam, nisi peccatum excuset, vel alleviet. Ergo ignorantia excusat, vel alleviat peccatum.

Præterea. Omne peccatum est voluntarium, secundum Augustinum, de duabus animabus cap. x. Ergo quod tollit, vel diminuit rationem voluntarii, excusat, vel alleviat peccatum. Sed ignorantia est huiusmodi, quia involuntarium per ignorantiam causatur, ut Philosophus in III. Ethic. cap. 111. dicit. Ergo ignorantia vel excusat, vel alleviat peccatum.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod ignorantia quædam ex toto excusat peccatum, quædam vero alleviat in parte, quædam vero nec in toto excusat, nec in parte alleviat. Et ad huiusmodi evidentiam sciendum est, quod ignorantia divisio tripliciter potest summi. Primo ex parte ipsius scientis: quia quædam est in potestate scientis, & hæc dicitur ignorantia vincibilis, vel affectata; quædam autem non est in potestate ejus, & hæc dicitur invincibilis. Sed hoc quod ignorantia sit in potestate ejus qui ignorat, contingit dupliciter: quia vel est in potestate ejus secundum se, sicut qui ignorat aliquod præceptum quod statim scire posset; vel est in potestate ejus quantum ad suam causam, licet non in se; ut patet in ignorantia ebrii: quia ebrietas, quæ est causa ignorantia, in potestate ejus fuit; non autem ignorantia consequens, cum usus rationis impediatur. Secundo sumitur divisio ignorantia ex parte scibilis. Est enim quædam ignorantia ejus quod quis scire tenetur, & hæc dicitur secundum Philosophum ignorantia universalis, & secundum Jurisperitos ignorantia juris; & hæc variatur in diversis, ut supra dictum est: quia quædam tenetur scire unus quæ non tenetur scire alius. Quædam vero ignorantia est ejus quod quis scire non tenetur, & hæc est scientia particularium circumstantiarum in actu, quam Philosophus vocat

(1) Al. maledictiones. (2) Al. pœnitendo de actu.

Ex Edit. P. Nicol. (a) Ejus nomine citat vetus Glossa, ex qua desumpsit S. Thomas: nova sine cujusquam nomine dat post aliam ex Augustino appendicem; nec omnino est Ambrosii. (b) Super Luc. x.

ignorantiam particularis, Jurista vero ignorantiam facti. Tertia divisio sumitur ex ordine ad actum. Quædam enim ignorantia est quæ est causa actus, quia si non ignoraret, non faceret; & tunc dicitur per ignorantiam peccare; & huius signum est (2) pœnitentia de actu. Quædam vero est ignorantia quæ non est causa actus, sed per accidens se habet ad actum; & secundum hanc, ut Philosophus in III. Ethic. cap. 11. dicit, non dicitur aliquis per ignorantiam facere, sed ignorans: unde in actu talis non pœnitent, ut si aliquis credens accedere ad unam mulierem accedat ad aliam, ad quam tamen accederet, si eam non ignorasset. Quædam vero ignorantia est quæ quodammodo affectum peccati consequitur, ut quando ex concupiscentia peccati, quam voluntas non reprimit, absorbetur iudicium rationis de particulari operabili, secundum quod dicitur in VI. Ethic. cap. vi. quod delectatio corrumpit existimationem prudentia: & hæc est ignorantia electionis, secundum quam omnis malus dicitur ignorans.

His ergo visis, sciendum est, quod ignorantia non excusat, nec minuit peccatum nisi secundum quod causat involuntarium: non enim potest esse voluntarium quod est ignoratum. Ignorantia autem quæ non est causa actus, non causat involuntarium, ut Philosophus dicit in III. Ethic. cap. 11. unde illa nullo modo excusat, nec diminuit peccatum; sed solum illa quæ est causa actus. Hæc autem potest excusare peccatum vel in toto, vel in parte. Si enim sit talis ignorantia cui nullo modo admisceatur ratio culpæ, ex eo quod ignorantia est, sic excusat in toto, sicut ignorantia invincibilis, & ignorantia particularis, adhibita tamen debita diligentia. Ignorantia vero quæ rationem culpæ habet, excusat quidem quantum ad aliquid, scilicet in quantum ignorantia est, quia sic habet quod involuntarium causet; non autem excusat in quantum culpa est, quia sic rationem voluntarii retinet: & ideo ignorantia universalis excusat peccatum sequens non ex toto, sed à tanto. Similiter etiam ignorantia vincibilis, sive sit secundum se vincibilis, sive secundum causam suam, dum tamen rei illicitæ operam non dederit quando ignorantiam incurrit: si enim operam rei licitæ dedisset moderate, ignorantia sequens culpam non haberet: & ita potest sequens peccatum ex toto excusare, ut patet in his qui exercitio spiritualium operationum in amentiam vertuntur.

Ad primum ergo dicendum, quod ignorans dicitur gravissime peccare, non propter quantitatem peccati, sed propter periculum: quia dum morbum non cognoscit, medicinam non querit. Vel dicendum, quod Ambrosius, vel alius Auctor, loquitur de gravitate peccati quod est ignorantia ipsa beneficiorum Dei, quod est gravissimum inter species ingratitude, cum scilicet homo beneficium non recognoscit.

Ad secundum dicendum, quod ebrius homicida duobus peccatis peccat, scilicet ebrietate, & homicidio: propter quod dicitur, duplices (3) mulctationes mereri. Nihil tamen prohibet quin quantitas sequentis peccati per ignorantiam ex præcedenti consequentem minuatur. Unde in processu argumenti est figura dictionis, quia mutatur discretum in continuum.

Ad tertium dicendum, quod ignorantia omnis quæ

est peccatum, est (4) in intellectu sicut in subjecto, & in voluntate sicut in causa, ut supra dictum est: unde secundum hoc quod est in intellectu, prout scilicet privat directam scientiam in actu, minuit quantitatem sequentis peccati: nec ex eo habet quod peccatum sit; sed prout est in voluntate sicut in causa, habet quod peccatum sit; & sic non habet quod excuset, sed quod ad peccatum addat: & potest esse quandoque quod plus ponderat ipsum peccatum ignorantia quam illud quod per ignorantiam de sequenti peccato minuitur.

Ad quartum dicendum, quod ignorantia quæ consequitur omne peccatum, non est causa peccati, ut dictum est; & ideo non excusat, nec diminuit peccatum.

Ad quintum dicendum, quod ignorantia, & infirmitas habent quod excusent peccatum vel in toto, vel in parte, ex hoc quod causant involuntarium; malitia vero, & concupiscentia magis voluntarium augent, & ideo non excusant, sed aggravant peccatum: & hoc dico, si concupiscentia sumatur pro actu voluntatis; si vero sumatur pro passione concupiscibilis trahente voluntatem quodammodo renitentem, sic concupiscentia excusat: quia quanto aliquis majori tentationi succumbit, minus peccat; sed hoc ad infirmitatem reducitur.

EXPOSITIO TEXTUS.

Quæ per tentationem fuerat (5) convincenda, vel perimenda, scilicet spirituali morte, vel etiam cor-

porali, vel à se, vel à viro, vel à Deo; si de muliere intelligatur, ut Magister exponit.

In eo (6) tamen fuisse seductum credi potest quod commissum veniale crederet. Hoc intelligitur, ut supra dictum est, de veniali ex causa, & non ex genere. Putavit enim quod quia fecit, ut uxori morem gereret, quod peccatum suum excusationis causam haberet, & veniam de facili acciperet: & huiusmodi seductionis causa videtur fuisse elatio mentis, quæ ad suggestionem mulieris surrepsit, ex qua voluit lignum veterum experiri. Cum enim experimentum non sit nisi de dubiis, patet quod ex elatione in quamdam dubitationem adductus est ejus rei, puta experimenti ligni veteri, in quo etiam mulier seducta fuit.

Tribus modis, ut ait Isidorus, peccatum geritur. Videtur quod insufficienter enumeret: quia quoddam peccatum est etiam ex concupiscentia, de qua mentionem non facit. Et dicendum, quod peccatum ex concupiscentia proveniens ad peccatum ex infirmitate reducitur: non enim tunc solum est ex infirmitate peccatum quando aliquis aliquo exteriori impulsu peccat, sed etiam quando per tentationem carnis in peccatum labitur.

Quæ (7) etiam ipsa peccatum est. Hoc verum est, si sit eorum quæ quis scire tenetur; alis non: quia etiam habere voluntatem non sciendi Geometriam, peccatum non est ei qui illam non proficitur per officium magisterii.

DISTINCTIO XXIII.

Quare Deus permiserit hominem tentari, sciens eum esse (8) casurum.

Præterea queri solet, quare Deus hominem tentari permiserit, quem decipiendum esse præciebat. Sed non esset laudabile homini, si ideo bene vivere posset, quia nemo male vivere suaderet, cum in natura posse, & in potestate haberet velle non consentire suadenti, Deo juvante: & est gloriosius non consentire quam tentari non posse. Moventur etiam quidam dicentes: Cur creavit Deus quos futuros malos præciebat? Quia prævidit quid boni de malis eorum esset facturus. Sic enim fecit eos ut relinqueret eis, unde aliquid facerent; & si culpabiliter aliquid facerent, illum de se laudabiliter operantem invenirent. A se habebant voluntatem malam, ab illo (9) naturam bonam, & justam pœnam. Frustra ergo dicitur: Non deberet Deus creare quos præciebat malos futuros. Sciebat enim bonis profuturos, & juste pro mala voluntate puniendos. Addunt etiam: Talem deberet hominem facere qui nollet omnino peccare. Concedimus quidem meliorem naturam esse quæ omnino peccare nollet. Concedant & ipsi non esse malam quæ talis facta est ut posset non peccare, si vellet, & juste punitam quæ voluntate, non necessitate peccavit. Cum ergo hæc bona sit, illa melior; cur non utrumque faceret, ut uberius laudaretur de utraque? Illa enim de sanctis Angelis, hæc de hominibus est. Item inquit: Si Deus vellet, & isti boni essent. Et hoc quidem concedimus; sed melius voluit ut quod vellent essent: & boni quidem non infructuose, mali vero non impune essent. Item inquit: Posset Deus voluntatem eorum vertere in bonum, quia omnipotens est. Posset revera. Cur noluit? Ipse novit. Non debemus plus sapere quam oportet sapere. Et quidem secundum animum rationalis fuit homo, habens discretionem boni & mali. Scientiam quoque rerum creaturarum, & cognitionem veritatis, quæ primæ perfectioni congruebat, mox conditus non incongrue accepisse putatur, & ad illam non studio vel disciplina aliqua per intervallum temporis profecisse; sed ab exordio suæ conditionis divinitus illam percepisse.

Quod triplicem cognitionem habuit homo ante lapsum, scilicet rerum propter se factarum, & Creatoris, & sui.

Fuit itaque homo primus ante lapsum triplici cognitione præditus, rerum scilicet propter se factarum, & Creatoris, & sui. Rerum quippe cognitionem hominem accepisse perspicuum est; cum non ipse Creator, vel Angelus aliquis, sed homo omnibus animantibus nomina imposuerit, ut ostenderetur quod singulorum notitiam homo ipse habuit. Quæ enim propter illum creata erant, & ab illo regenda, & disponenda erant.

(4) Al. etiam in intellectu. (5) Al. convincenda. Perimenda scilicet. Nicolai: convincenda, vel perimenda. Perimenda scilicet &c. (6) Textus: Inexpertus enim divina sevirutatis, in eo falli potuit ut veniale crederet esse commissum. (7) Subaudi ignorantia. (8) Al. esurum. (9) Al. materiam.